

Pomen in vloga pedagoga kot svetovalnega delavca v vzgojno-izobraževalnih ustanovah

Zaključki okrogle mize

V soorganizaciji Oddelka za pedagogiko in andragogiko FF UL in Zveze društev pedagoških delavcev Slovenije je 7. maja 2019 na Filozofski fakulteti v Ljubljani potekala okrogla miza ob izdaji tematske številke revije *Sodobna pedagogika* z naslovom *Pedagog kot šolski svetovalni delavec v vzgojno-izobraževalni ustanovi*. Avtorice in avtorji so v prispevkih tematizirali različne vidike vloge pedagogov ter pedagogike v svetovalnem delu vzgojno-izobraževalnih ustanov (v nadaljevanju VI ustanov) ter odgovarjali na vprašanja, ki jih sodobni izzivi postavljajo pred strokovne delavce v svetovalni službi. V zaključkih bomo v ospredje postavili nekaj vsebinskih poudarkov, ki so ključni za nadaljnji razvoj šolske svetovalne službe, od pristojnih na ministrstvu pa pričakujemo odziv in pobude za sodelovanje, ki je že vrsto let oslabiljeno. Le skupaj lahko ustvarimo pogoje za hitrejšo reševanje nakopičenih problemov in nadaljnji razvoj VI ustanov ter pedagoškega dela.

Okrepitev razvojnih in preventivnih pedagoških dejavnosti svetovalne službe v VI ustanovah

Praksa in raziskave že vrsto let kažejo, da so svetovalni delavci v zadnjih letih močno obremenjeni s številnimi koordinacijskimi in administrativnimi nalogami, večino svojega časa pa namenjajo individualni (kurativni) obravnavi učencev in dijakov z različnimi težavami. *Programske smernice za delo svetovalne službe* redko uresničujejo v vsej celovitosti. Posamične, pogosto parcialne spremembe šolskega sistema v zadnjem desetletju zahtevajo prenovo nekaterih konceptualnih izhodišč, med katere sodijo tudi programske smernice za delo svetovalne službe.

Opravljenе raziskave kažejo, da so zapostavljene predvsem *razvojne* in *preventivne* dejavnosti svetovalne službe, ki pa so ključne pri doseganju višje kakovosti dela VI ustanov iz več razlogov:

- razvojne dejavnosti svetovalne službe so nepogrešljive pri vpeljevanju sodobnih pedagoških principov, kot so inkluzija, medkulturnost, participacija otrok in mladostnikov, ter nujnih paradigmatsko transformativnih sprememb v šolstvu, ki jih vključujejo novi principi;
- razvojne dejavnosti svetovalne službe so ključne za uspešnejše uveljavljanje sodobnih pristopov pri izvajanju pouka, kot so sodelovalno učenje, problemsko naravnani pouk, uvajanje e-izobraževanja ipd.;

- razvojne in preventivne dejavnosti so bistvene za vzpostavljanje pogojev uspešnega vzgojnega in izobraževalnega delovanja, ki predpostavljajo upoštevanje načel varnosti, sprejetosti, enakosti, participacije, spoštovanja, skrbi za drugega ter medsebojne pomoči. Gre za naravnost svetovalne službe na dejavnosti in procese, usmerjene na celotno VI ustanovo kot skupnost. Svetovalna služba se ukvarja z vprašanji skupinske dinamike, komunikacije, kulture in klime VI ustanove, vzpostavlja pogoje za interdisciplinarno in medresorsko sodelovanje ipd.;
- v razmerah, ko imajo VI ustanove več avtonomije, svetovalna služba prevzema naloge na področju skupne skrbi za kakovost. Pedagogi so posebej usposobljeni za načrtovanje, izvajanje in evalvacijo VI procesa in VI ustanove kot celote.

Pedagog kot ključni akter realizacije ciljev na področju razvojnih in preventivnih dejavnosti svetovalne službe

Pri realizaciji takšne konceptualne usmeritve svetovalne službe je vloga pedagoga nepogrešljiva. Za svetovalnega delavca pedagoga je pedagoška razvojna usmeritev najbolj temeljni, imanenten nivo strokovnega proučevanja in delovanja. Pedagog kot strokovnjak za raziskovanje pedagoške teorije in prakse ter VI dejavnosti, za reševanje pedagoških vprašanj, za razvoj programov, načrtovanje pedagoških procesov in pedagoško svetovanje lahko:

- ključno prispeva k razvoju VI ustanove kot celote (pri pedagoškem vodenju sodeluje z vodstvom ustanove; evalvira VI proces in delo ustanove; sooblikuje ključne strateške in delovne dokumente/prakse VI ustanove; razvija time; skrbi za strokovno izpopolnjevanje strokovnih delavcev; sodeluje z lokalno skupnostjo in zunanjimi ustanovami ipd.);
- neposredno sodeluje pri VI procesu (sodeluje z učitelji/vzgojitelji in jim daje strokovno podporo; izvaja analitično in preventivno delo, povezano z vzgojo, poučevanjem, učenjem oz. igro v oddelku oz. skupini; sodeluje z razredniki in oddelčno skupnostjo; sodeluje s starši ipd.);
- deluje svetovalno ter ponuja pomoč otrokom, mladostnikom in staršem (izvaja neposredne in posredne oblike pomoči; koordinira projekte, namenjene otrokom in mladostnikom; izvaja preventivne dejavnosti; deluje na področjih s specifičnimi ciljnimi skupinami, kot so nadarjeni, priseljenci, UPP ipd.);
- kot poznavalec zgodovine in sodobnih trendov na VI področju sooblikuje sistemske rešitve na področju vzgoje in izobraževanja ter zagotavlja ustrezno implementacijo sistemskih rešitev v praksi konkretne VI ustanove.

Pedagog in interdisciplinarno sodelovanje z drugimi strokovnimi delavci

Pedagog svoje delo opravlja skupaj z drugimi strokovnimi delavci v VI ustanovi, zlasti z drugimi strokovnimi profili svetovalnih delavcev, pa tudi z ravnatelji,

učitelji/vzgojitelji in zunanji strokovnjaki. Timsko in interdisciplinarno delo sta ključni načeli pedagogovega delovanja.

Da bi interdisciplinarni pristop dejansko zaživel, pa sta potrebni analiza in jasna opredelitev znanja in kompetenc različnih strokovnih profilov, ki se zaposlujejo v svetovalni službi. Od leta 2011 je iz pravilnikov o izobrazbi učiteljev, vzgojiteljev in drugih strokovnih delavcev na različnih stopnjah sistema VI razvidno, da na delovnem mestu svetovalnega delavca lahko poleg strokovnih profilov, ki so del svetovalne službe že dolgo vrsto let (pedagogov, psihologov, socialnih delavcev, socialnih in specialnih pedagogov), delujejo tudi nekateri drugi strokovni profili, katerih znanja in kompetence so precej ožje profilirani. Nejasno je tudi razmerje med svetovalnimi delavci in izvajalci (učitelji) DSP ter drugimi novimi (projektnimi) vlogami na šolah, npr. koordinatorji na različnih področjih (kulturni koordinatorji), multiplikatorji (za učence priseljence). Opredeljeni kompetenčni profili so podlaga tako za ustrežnejše systemske rešitve pri oblikovanju nacionalne kadrovske politike kot tudi podlaga za ustrežnejšo kadrovske politiko na ravni VI ustanove. S tem bi se vodstvom omogočilo oblikovanje interdisciplinarnih (svetovalnih) timov s pedagogom kot temeljnim profilom; takšne rešitve poznamo v nekaterih drugih državah (Hrvaška).

Za kakovostno delovanje svetovalne službe ter izvajanje razvojnih in preventivnih dejavnosti so potrebne spremembe obstoječih normativov za zaposlovanje svetovalnih delavcev

Praktiki v svetovalnih službah že leta opozarjajo, da pri obstoječih normativih nimajo ustreznih pogojev za kakovostno strokovno delo. Pogosto nimajo možnosti dela v timu niti možnosti udeležbe v supervizijskih skupinah. Po drugi strani imajo vedno več upravno-administrativnih nalog, vedno bolj pogoste pa so tudi delne zaposlitve, kjer svetovalni delavci v določenem deležu zasedajo tudi druga delovna mesta (npr. učitelj DSP, učitelj v podaljšanem bivanju, poučevanje predmeta). V okolju, kjer potrebe po pomoči svetovalne službe eksponentno rastejo, bi svetovalni delavci potrebovali bistveno več podpore od države. Tako z vidika normativov (tj. dela v timih) kot tudi z vidika podpore pri nadaljnjem strokovnem usposabljanju in razvoju. Kljub podobnim stiskam so razmere, v katerih delujejo različni svetovalni delavci, izjemno raznolike in pogosto odvisne od (vodenja) ustanove.

Potreba po celostni analizi stanja pri delovanju svetovalne službe in sooblikovanje sistemskih rešitev

Za kakovostno delovanje svetovalne službe ter umestitev razvojne in preventivne dejavnosti v VI ustanove je nujno potrebna celostna analiza stanja svetovalne službe. Brez analize in usklajevanja sistemskih rešitev ter ukrepov na področju VI sistema na celotni vertikali svetovalne službe ni mogoče uspešno razvijati. Ker del odgovornosti za nadaljnji razvoj svetovalne službe nosimo tudi matične kadrovske

fakultete, je leta 2018 zadnjo raziskavo o dejavnostih in nalogah svetovalnih delavcev v osnovnih ter srednjih šolah izvedel Oddelek za pedagogiko in andragogiko FF UL. V prihodnje je načrtovana poglobljena analiza obstoječega stanja svetovalnega dela v vrtcih, dijaških domovih in drugih zavodih, tudi v primerjavi s sorodnimi modeli v tujini.

Ustrezne rešitve na področju nadaljnjega delovanja svetovalne službe bomo dosegli tako, da bodo te strokovno premišljene in utemeljene na evalvacijah ter analizah strokovnih profilov, ki se v njej zaposlujejo. Prav tako moramo vzpostaviti pogoje za skupno delo, medsebojno sodelovanje in iskanje rešitev vseh vključenih, vse od svetovalnih delavcev samih prek fakultet, ki jih izobražujejo, do šolske politike, vodstev VI ustanov, pa tudi učiteljev, staršev in strokovnih služb zunaj VI ustanov, s katerimi svetovalni delavci sodelujejo. Svetovalni delavci bi morali biti eni od ključnih sogovornikov, ko gre za vprašanja nadaljnjega razvoja svetovalne službe, razvoja VI ustanov, sistemskih rešitev na področju VI, uvajanja inovacij v VI ustanove ter njihovega udejanjanja v praksi. Svetovalne delavce bi bilo treba vključiti v time strokovnjakov, ki bodo sodelovali pri pripravi napovedanih novih strateških dokumentov.

Sklepi te okrogle mize potrjujejo zaključke konference o šolskem svetovalnem delu – 19. *Prispevki strok za svetovalno delo v praksi*, ki je lani potekala na Filozofski fakulteti UL, v katerih so še obširneje predstavljeni temeljne dileme in vprašanja o delovanju svetovalne službe, hkrati pa kažejo nekatere konkretne rešitve na tem področju.

*Dr. Petra Gregorčič Mrvar,
dr. Jana Kalin,*

*dr. Metod Resman,
Oddelek za pedagogiko in andragogiko,
Filozofska fakulteta UL*

*Dr. Klara Skubic Ermenc,
Zveza društev pedagoških
delavcev Slovenije*

*Dr. Irena Lesar,
Pedagoška fakulteta UL*

*Mag. Tanja Bezić,
Zavod RS za šolstvo*

*Ajda Erjavec Bartolj,
Gimnazija Vič in
Društvo šolskih svetovalnih
delavcev Slovenije*

*Dr. Tatjana Ažman,
Šola za ravnateljce*

*Anja Smolič,
OŠ Danile Kumar*

*Mija Koderman,
Vrtec Šentvid*